

УДК 330.341.2:338.242.2

*І. В. Клочан,
д. е. н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики та математичного моделювання,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна*

ORCID ID: 0000-0003-3210-4763

О. С. Трегубов,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва, корпоративної і просторової економіки,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна*

ORCID ID: 0000-0002-0397-5570

І. А. Гнатенко,

д. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва та бізнесу,

Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0002-0254-2466

О. С. Парохненко,

старший викладач кафедри менеджменту,

Національний транспортний університет, м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0002-4369-4327

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.17.5

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ІННОВАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ: МОДЕЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ТА МІНІМІЗАЦІЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ

I. Klochan,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Cybernetics and Mathematical Modeling, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

O. Tregubov,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Corporate and Spatial Economics, Vasyl' Stus Donetsk National University, Ukraine, Vinnytsia

I. Hnatenko,

Doctor of Economic Sciences" Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Business, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine, Kyiv

O. Parohnenko,

Senior Lecturer of the Department of Management, National Transport University, Ukraine, Kyiv

ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT MANAGEMENT IN AN INNOVATIVE ECONOMY: MODELING RESOURCE EFFICIENCY AND MINIMIZING TRANSACTION COSTS

У статті розглянуто моделювання ефективного використання ресурсів та мінімізація трансакційних витрат у системі управління розвитком підприємництва в інноваційній економіці. Доведено, що використання стейкхолдерорієнтованого підходу під час формування державних пріоритетів розвитку підприємництва є певним відголоском методології індивідуалізму, проте дещо конкретизує та розширює її. В процесі моделювання ефективного використання ресурсів та мінімізації трансакційних витрат зроблено висновок, що реалізація стейкхолдерорієнтованого підходу за формування державних пріоритетів повинна ґрунтуватися на політиці активного

дирижизму, що ґрунтується на прямому та опосередкованому впливі держави на ключові інститути підприємництва, проте з урахуванням інтересів представників бізнесу. В плані перспективи подальших наукових досліджень за визначеним напрямом, доведено, що для забезпечення ефективного функціонування підприємництва нами пропонується використовувати методологію неоінноваційного формування державних пріоритетів розвитку підприємництва в інноваційній економіці, засновану на синергетичному поєднанні еволюційного, процесного, системного та стейкхолдерорієнтованого підходів, що дозволить створити оптимальні зовнішні умови для розвитку бізнесу та інновацій.

The article considers modeling of efficient use of resources and minimization of transaction costs in the management system of business development in the innovative economy. It is proved that the use of a stakeholder-oriented approach in the formation of state priorities for business development is a certain echo of the methodology of individualism, but somewhat concretizes and expands it. In general, approaches to defining government priorities from the standpoint of a stakeholder-oriented approach is based on the leading role of the state in implementing these priorities, but in close cooperation with entrepreneurs and other market participants who interact in the institutional environment. It is proved that the ontology of the proposed methodology is focused on deepening the problem field of research of causal relations that determine the development of events in the institutional environment of entrepreneurship (market "failures", opportunistic behavior, inert entrepreneurship, violation of complementarity between formal and informal institutions). also involves the elimination of fragments that have developed in science in describing the development of entrepreneurship in the innovative economy as a complex multidimensional and dynamic phenomenon. It is concluded that the stakeholder-oriented approach is based on: the central role of the state in launching the process of forming priorities; parity of the state, business, scientists and managers of infrastructure elements; formation of a center of subjective responsibility, control and monitoring in the implementation of state priorities. In the process of modeling resource efficiency and minimizing transaction costs, it was concluded that the implementation of a stakeholder-oriented approach to the formation of state priorities should be based on a policy of active dirigisme, based on direct and indirect state influence on key business institutions, but taking into account business interests. In terms of future research in this area, it is proved that to ensure the effective functioning of entrepreneurship we propose to use the methodology of neo-innovative formation of state priorities for entrepreneurship in an innovative economy, based on a synergistic combination of evolutionary, process, systemic and stakeholder-oriented approaches, conditions for business development and innovation.

Ключові слова: управління розвитком, підприємництво, інноваційна економіка, моделювання, ефективне використання ресурсів, мінімізація транзакційних витрат.

Key words: development management, entrepreneurship, innovative economy, modeling, efficient use of resources, minimization of transaction costs.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Методологія неоінноваційного формування державних пріоритетів розвитку підприємництва в інноваційній економіці заснована на неоінноваційному напрямі в економічній думці, "мейнстрімом" якої є уявлення про те, що онтологічна дійсність розвитку підприємництва в

інноваційної економіці є багаторівневою, структурованою і одночасно непередбачуваною. Онтологія пропонуваної методології сконцентрована на поглибленні проблемного поля дослідження причинно-наслідкових зв'язків, що визначають розвиток подій в інституціональному середовищі підприємництва (ринкових "провалів", опортуністичної поведінки, інертного розвитку підприємництва, порушенні компліментарності між формальними та неформальними інститутами), а також пе-

редбачає усунення фрагментарностей, що склалися в науці при описі розвитку підприємництва в інноваційній економіці як складного багатовимірного і динамічного феномену. Зазначені факти обумовлюють актуальність теми дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЮТЬСЯ АВТОРИ, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Неможливо визначити державні пріоритети розвитку підприємництва з позицій суб'єктивізму або об'єктивізму, доцільно комбінувати і шукати більш ефективні методології, використовуючи запропоновані нами підходи.

Таке парадигмальне переосмислення проблематики формування державних пріоритетів розвитку підприємництва в умовах інноваційної економіки ґрунтується на теоретико-методологічному розумінні багатовимірної макрокомпонентної, інтерсуб'єктної будови інституціональної матриці, логіки сучасного державного управління та адміністрування, які притаманні економіці інноваційного типу. Розширена архітектоніка такої методології насамперед ґрунтується на створенні оптимальних зовнішніх умов за допомогою інструментарію держуправління, які сприятимуть суб'єктам підприємництва у часі виробляти і генерувати інновації завдяки ефективного використання наявних ресурсів, зниження опортуністичних явищ, мінімізації трансформаційних і трансакційних витрат, властивих інноваційній економіці.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідити моделювання ефективного використання ресурсів та мінімізація трансакційних витрат в управлінні розвитком підприємництва в інноваційній економіці.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Основні умови, які слід враховувати в рамках запропонованої методології, полягають у такому:

формування державних пріоритетів розвитку підприємництва досягається за безпосередньої участі держави в цьому процесі, чіткій її взаємодії з бізнесом, інфраструктурою і наукою;

інституціональна матриця, яка сприяє розвитку підприємництва в інноваційній економіці, повинна виступати як сукупність ефективно взаємодіючих обмежених у часі та просторі різних інституціональних ланок однієї інституціональної системи;

економічний простір інноваційної економіки слід розглядати в контексті темпоральної теорії, що надає можливість отримати: реалістичну картину зв'язків і взаємодій суб'єктів підприємництва; уявлення про ситуаційні тренди або стан системи підприємництва в ті чи

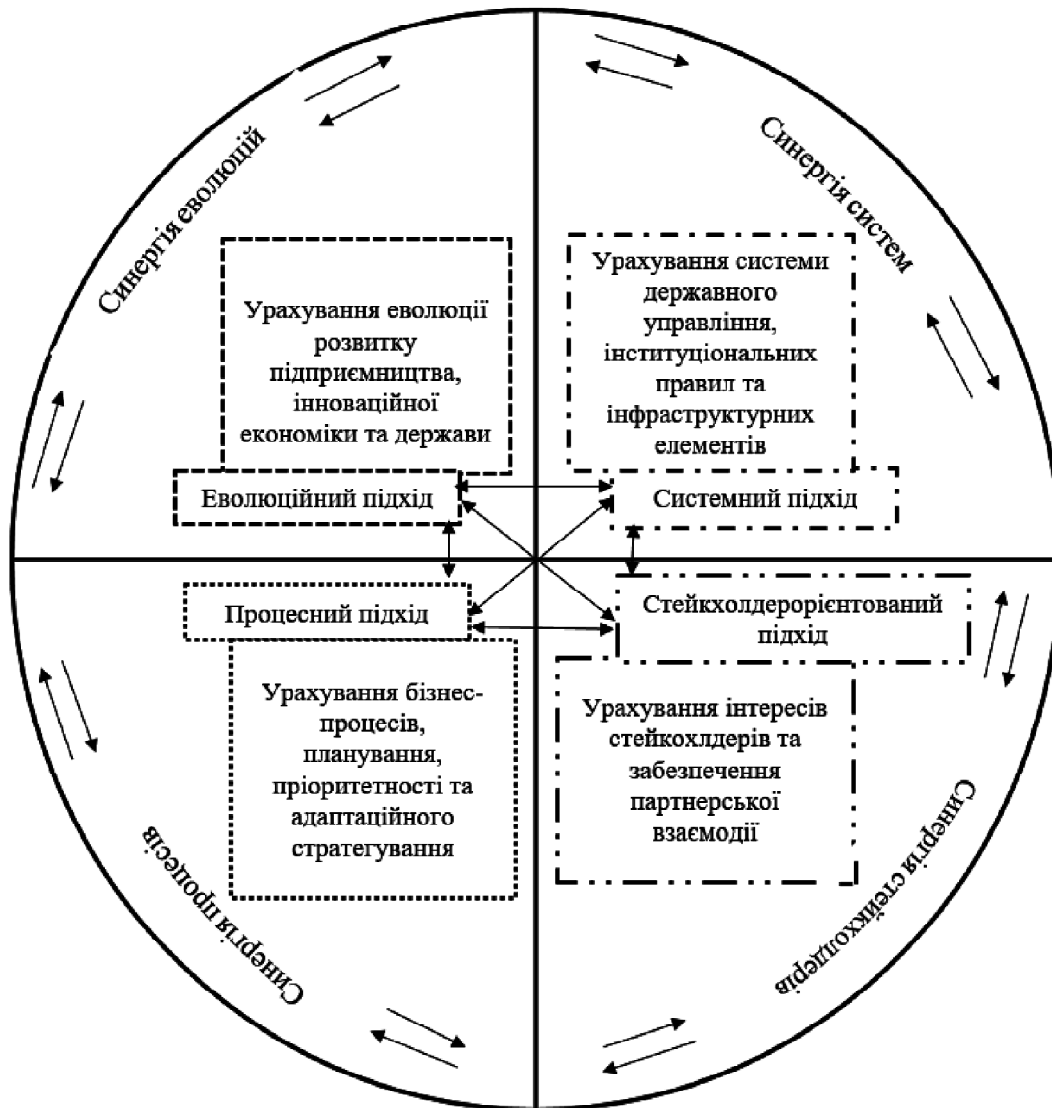
інші періоди часу; прогнозувати можливі її зміни в майбутньому.

Отже, для опису методології неінноваційного формування державних пріоритетів розвитку підприємництва в інноваційній економіці необхідно використовувати темпоральну теорію. Слід брати до уваги наявність різних ритмів або імпульсів в інноваційній економіці з позицій її еволюціонування, оцінювати тенденції її можливого самостійного вдосконалення, ті чи інші періоди її розвитку (з мінімальним впливом держави), враховувати інноваційні цикли (їх повторюваність, ритмічність і взаємозв'язок), вивчати ситуаційну взаємодію стейкхолдерів підприємництва (яка зазвичай трансформується за допомогою впливу не тільки формальних, але і неформальних інститутів).

Таким чином, існує необхідність використання парадигми економіко-часового контексту розвитку підприємництва. Слід враховувати, що така парадигма показує унікальну роль ефективного використання часу у трансформації інституціонального середовища інноваційного розвитку підприємництва та дає нам уявлення про те, що виявлення державних пріоритетів є складним нестатичним феноменом, направленим на систематичні зміни параметрів економічної діяльності системи за допомогою державного регулювання і дерегуляції одночасно.

Запропонована методологія формування пріоритетів розвитку підприємництва орієнтована на прогнозовані структурування та модельно окресленні (в просторово-часових змінах) поведінки інноваційно-активних підприємців та акцентує увагу на багатовимірному дослідженні того аспекту підприємництва, який пов'язаний з детермінуючою дією чинників прихованого впливу на зміни в інноваційній економіці та інституціональної матриці. Суб'єкти підприємництва (в які ми включаємо державних управлінців, менеджерів інноваційної інфраструктури, наукових працівників, підприємців, міжнародних партнерів), як інноваційно-активні і головні елементи інституціональної матриці, через свої особливі ментальні багатовимірні компоненти, вбудовані в мережі складних інституціональних зв'язків і, виходячи з цього, тісно взаємодіють між собою, орієнтуючись на досягнення найкращої комунікації, від якої вони отримують максимальну вигоду. Дані взаємодії відбуваються в багатовимірній темпоральній системі розвитку підприємництва, що виражає необхідність прогнозування проєкції найважливіших структурних інституціональних умов, які включають до себе організаційно-інституційні, техніко-технологічні, фінансово-економічні, територіальні зміни реалізовані у часі.

Слід визначити, що розуміння державою опортуністичних мотивів підприємницької поведінки в умовах інноваційної економіки подекуди ґрунтується на неточних визначеннях першопричин таких мотивів. Існує потреба в методологічному розширенні проблемного поля досліджень таких опортуністичних мотивів, виходячи з того, що суб'єкти підприємницької діяльності беруть участь в перетворенні соціально-економічних процесів як особи, що володіють власними назавжди корисними для суспільства потребами, інтелектуальними, креативними і творчими здібностями, які і відображають їх мотиваційну поведінку. Така поведінка відповідає певно-

Рис. 1. Синергетичне коло використання підходів у межах запропонованої методології неінноваційного формування державних пріоритетів розвитку підприємництва

му наявному соціально-економічному устрою, сформованій інституціональній матриці, носить ментальний характер і зазвичай спрямована на досягнення власної максимальної користі. У результаті цього, особливо з урахуванням сформованих в інституціональній матриці умов, правил, неформальних кодексів, ментальних установок, — відбувається фільтрація мотивацій стейкхолдерів ринку, особистісних бажань людини, пошук альтернатив поведінки відповідно зовнішнього середовища, її тестування на сприйняття оточенням. У цьому контексті економічно-ментальні орієнтації, цілі і мотиви поведінки стейкхолдерів підприємництва розглядаються як економічні та неекономічні чинники, вони стають в інноваційній економіці ендогенно-спрямованими. Тому в процесі реалізації державних пріоритетів розвитку підприємництва існує потреба в усвідомленні мотивів, які викликають супротив зміни в інституціональній матриці та створюють опортуністичну поведінку підприємця або державного посадовця.

З урахуванням зазначених вище положень, дослідження цілісного бачення методології неінновацій-

ного визначення державних пріоритетів розвитку підприємства в інноваційній економіці доцільно формувати за допомогою чотирьох підходів: системного, процесного, еволюційного та стейкхолдерорієнтованого (рис. 1). На основі жодного з підходів, не в змозі розкрити всю глибину методології неінноваційного формування державних пріоритетів розвитку підприємства в інноваційній економіці, тому доцільно говорити про необхідність використання їх сукупності в межах запропонованого нами синергетичного підходу. Спільне використання чотирьох підходів у запропонованій методології відображає прогресивний розвиток онтології підприємства і дозволяє вирішити питання щодо практичної реалізації методології, що є неможливим у межах якогось одного підходу.

Досить традиційними і змістовними в практиці формування державних пріоритетів розвитку підприємства є системний і стейкхолдерорієнтований підходи. Системний підхід ґрунтується на розумінні інвайронментальної моделі інноваційної економіки як відкритої системи в якій відбувається розвиток підприємства.

Інноваційна економіка, в якій функціонує підприємство складається з:

- системи інститутів та інфраструктурних елементів, діяльність яких чинить вплив на розвиток підприємства;

- системи національних переваг, стратегічних орієнтирів, які обрані державою;

- системи обмежених природних ресурсів та корисних копалин;

- системи норм, правил та поведінки, які закріплені законодавством або визначені неформальними інститутами;

- системи галузей промисловості та сфери послуг;
- системи факторів виробництва та виробничих відносин;

- системи міжнародних партнерських зв'язків тощо.

З іншого погляду, формування пріоритетів розвитку підприємства також повинне відповідати системності, а саме:

- системі цілей, задач, інструментарію, контролю;
- системі залучених ресурсів: трудових, фінансових, технологічних та інших;

- системі управлінських дій, взаємовідносин суб'єктів;
- системі поглядів на визначення стратегічних пріоритетів.

Використання процесного підходу ґрунтується на розумінні явища формування державних пріоритетів розвитку підприємства як процесу:

- бізнес-процес формування пріоритетів з набором окремих безперервних процесних дій, розподілених у часі, напрямі впливу, галузі або сектору впливу тощо;

- взаємозв'язку процесів — усі процеси є взаємопов'язаними та впливають одне на одного;

- процес формування національних цінностей та переваг розвитку підприємства;

- процес визначення головних та другорядних пріоритетів;

- процес залучення ресурсів та потенціалу для реалізації пріоритетів;

- процес трансформації та оновлення інституціональної оболонки засобами державного впливу.

Еволюційний підхід ґрунтується на безцінних надбаннях економічної теорії та наукових шкіл стосовно методів, заходів та інструментарію визначення державних пріоритетів розвитку підприємства як подвійного використання існуючого досвіду та минулого з чіткою фільтрацією найефективніших та перспективніших заходів. Визначення державних пріоритетів з позицій еволюційного підходу засновується на врахуванні еволюції:

- розвитку підприємства, інноваційної економіки та державного управління;

- поглядів вчених на доцільні та найефективніші засоби визначення державних пріоритетів розвитку підприємства;

- виникнення біфуркацій в інноваційній системі підприємства;

- зміни інститутів та інфраструктурних елементів;

- виникнення ринкових "провалів", опортуністичної поведінки та на цих основах аналізу суперечностей в економіці тощо.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Використання стейкхолдерорієнтованого підходу під час формування державних пріоритетів розвитку підприємства є певним відголоском методології індивідуалізму, проте дещо конкретизує та розширює її.

Визначення державних пріоритетів з позицій стейкхолдерорієнтованого підходу засновується за урахуванням провідної ролі держави у реалізації цих пріоритетів, але за тісної взаємодії з підприємцями та іншими учасниками ринку, які взаємодіють в інституціональному середовищі.

Таким чином, стейкхолдерорієнтований підхід ґрунтується на:

- центральній ролі держави в запуску процесу формування пріоритетів;

- паритеті держави, бізнесу, науковців та менеджерів інфраструктурних елементів;

- формуванні центру суб'єктної відповідальності, контролю та моніторингу при реалізації державних пріоритетів.

Причому реалізація стейкхолдерорієнтованого підходу за формування державних пріоритетів повинна засновуватися на політиці активного дирижизму, що ґрунтується на прямому та опосередкованому впливі держави на ключові інститути підприємства, проте з урахуванням інтересів представників бізнесу.

Таким чином, для забезпечення ефективного функціонування підприємства нами пропонується використовувати методологію неінноваційного формування державних пріоритетів розвитку підприємства в інноваційній економіці, засновану на синергетичному поєднанні еволюційного, процесного, системного та стейкхолдерорієнтованого підходів, що дозволить створити оптимальні зовнішні умови для розвитку бізнесу та інновацій.

Література:

1. Барна М.Ю., Білецька І.М. Дослідження ролі інноваційної діяльності в забезпеченні розвитку підприємств туризму. Економічний дискурс. 2018. № 3. С. 60—69.

2. Воронько-Невіднича Т.В., Лещин Д.І., Василенко М.В. Управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 15. С. 23—27.

3. Гнатенко І.А. Визначення інновацій як інструментарію національного підприємства. Науковий вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія "Економіка". 2018. Т. 23. Вип. 5 (70). С. 38—42.

4. Гнатенко І. Вплив національного інноваційного підприємства на сталий розвиток ринку праці. Вісник Херсонського державного університету. 2018. № 32. С. 69—72.

5. Гнатенко І.А. Методологічні основи інституціонального аналізу національної системи інноваційного підприємства. Науковий журнал "Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії". 2018. № 6 (18). С. 70—74.

6. Сковоринська О.І., Попова Ю.М. Стандартизація як фактор підвищення якості та ефективності української логістики. Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. Серія "Економіка". 2017. № 4 (77). С. 145—152.

7. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2021. Vol. 43. No. 1. P. 129—135.

8. Hutorov A.O., Hutorova O.O., Lupenko Yu.O., Yermolenko O.A., Voronko-Nevidnycha T. V. Modeling of the Cycle of Reproduction Process in the Agrarian Sector of Economy (Ukraine). Revista Espacios. 2019. Vol. 40. № 7. P. 19.

9. Rakhmetulina Z., Pokataieva O., Trokhymets O., Hnatenko I., Rubezhanska V. Optimization of the structure of an innovative cluster on a competitive basis in a free market. Financial and credit activities: problems of theory and practice. 2020. Vol. 4. № 35. P. 238—247.

10. Zos-Kior M., Hnatenko I., Isai O., Shtuler I., Samborskyi O., Rubezhanska V. Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2020. Vol. 42. № 4. P. 504—515.

References:

1. Barna, M. Yu. and Biletskaya, I.M. (2018), "Research of the role of innovation in ensuring the development of tourism enterprises", Ekonomichnyy diskurs, vol. 3, pp. 60—69.

2. Voronko-Nevidnycha, T.V., Leshchyn, D.I. and Vasylenko, M.V. (2018), "Management of enterprise competitiveness in an unstable market environment", Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky, vol. 15, pp. 23—27.

3. Hnatenko, I. (2018), "Definition of innovations as tools of national entrepreneurship", Naukovyy visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu imeni I. I. Mechnykova. Seriya "Ekonomika", vol. 23, 5 (70), pp. 38—42.

4. Hnatenko, I. (2018), "The Impact of National Innovative Entrepreneurship on Sustainable Development of the Labor Market", Visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu-Bulletin of the Kherson State University, vol. 32, pp. 69—72.

5. Hnatenko, I. (2018), "Methodological bases of institutional analysis of the national system of innovative entrepreneurship", Ekonomichnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiji-Economic Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy, vol. 6 (18), pp. 70—74.

6. Skovorynska, O.I. and Popova, Y.M. (2017), "Standardization as a factor in improving the quality and efficiency of Ukrainian logistics", Menedzher. Visnyk Donets'koho derzhavnoho universytetu upravlinnya. Seriya "Ekonomika", vol. 4 (77), pp. 145—152.

7. Brockova, K., Rossokha, V., Chaban, V., Zos-Kior, M., Hnatenko, I. and Rubezhanska, V. (2021), "Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial

production", Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, vol. 43. 1, pp. 129—135.

8. Hutorov, A. O., Hutorova, O O., Lupenko, Yu. O., Yermolenko, O. A. and Voronko-Nevidnycha, T. V. (2019), "Modeling of the Cycle of Reproduction Process in the Agrarian Sector of Economy (Ukraine)", Revista Espacios, vol. 40.7, pp. 19.

9. Rakhmetulina, Z., Pokataieva, O., Trokhymets, O., Hnatenko, I. and Rubezhanska, V. (2020), "Optimization of the structure of an innovative cluster on a competitive basis in a free market", Financial and credit activities: problems of theory and practice, vol. 4.35, pp. 238—247.

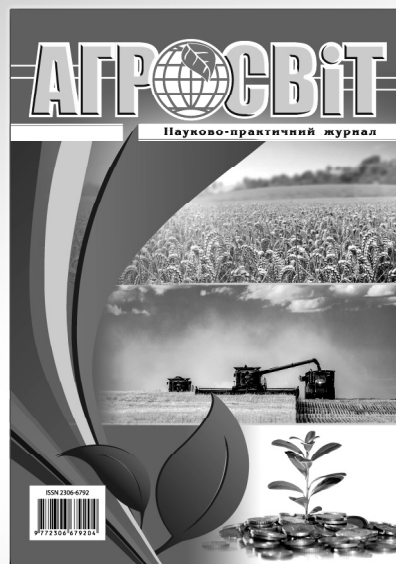
10. Zos-Kior, M., Hnatenko, I., Isai, O., Shtuler, I., Samborskyi, O. and Rubezhanska, V. (2020), "Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises", Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, vol. 42.4, pp. 504—515.

Стаття надійшла до редакції 14.08.2021 р.

АГРОСВІТ

www.agrosvit.info

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292